

Šķīdinātāji

Šis dokuments ir ar atļauju tulkots un adaptēts Latvijas situācijai no oriģināla, ko publicējusi Health and safety Executive (Veselības un drošības administrācija, Lielbritānija) un kas ir pieejams viņu mājaslapā: <http://www.hse.gov.uk/pubns/cis27.pdf>. Minot šo tulkojumu, lūdzu atsaucieties arī uz oriģinālo dokumentu. Lai arī oriģinālais dokuments ir piemērots Latvijas vajadzībām, lūdzu pārliecinieties, ka jūs ievērojat valsts likumdošanu, standartus un normas. Oriģinālās publikācijas un šī tulkojuma autori nav atbildīgi par kaitējumu vai pretenzijām un jautājumiem, kas radušies, lietojot šeit iekļauto informāciju.

Ievads

Šķīdinātāji ir ķīmiskas vielas. Būvniecības materiālos tie darbojas kā virsmas pārklājumu, tādu kā krāsu, laku, līmju un pesticīdu, nesēji. Būvniecībā visbiežāk sastopamie šķīdinātāji ir:

- vaitspirts – krāsās, lakās un tīrīšanas produktos;
- ksilols – krāsās, līmēs un pesticīdos;
- 1- butanols – dabiskajos un sintētiskajos sveķos, krāsās un lakās.

Daudzi būvniecības materiāli satur šķīdinātāju maisījumus.

Šķīdinātāju iedarbība var radīt nopietnas veselības problēmas strādniekiem. Ja jūs lietojiet šķīdinātājus vai pārraugiet tos, kuri savā darbā izmanto šķīdinātājus, vai esiet iesaistīts šķīdinātāju izvēlē būvniecības darbiem, jums jāņem vērā, ka: **to iedarbība ir bīstama veselībai; lai mazinātu šķīdinātāju iedarbības risku, jālieto drošas darba metodes.**

Šī lapa dod padomus, kā mazināt risku tikt pakļautam šķīdinātāju iedarbībai.

Ietekme uz veselību

Šķīdinātāji jūsu veselību var bojāt šādos veidos:

- *elpošana izgarojumos* – krāsas, krāsu noņēmēji un līmes žūstot rada izgarojumus un tie var būt bīstami. Tīša šķīdinātāju izgarojumu ieelpošana (līmes ostīšana) var nogalināt;
- *ādas kontakts* – daži šķīdinātāji var tikt uzņemti caur ādu. Atkārtots vai ilgstošs ādas kontakts ar šķīdriem šķīdinātājiem var radīt dermatītu;
- *acu kontakts* – saskare ar šķīdro šķīdinātāju vai to izgarojumiem var radīt kairinājumu vai iekaisumu;
- *uzņemot* – šķīdinātāji organismā var nokļūt ar saindētu pārtiku, dzērienu vai cigaretēm.

Reizēm cilvēki iedzer šķīdinātājus, kas tiek glabāti vecās pudelēs bez etiķetēm. Galvenās pazīmes, ko rada šķīdinātāju ietekme, ir ādas, acu un plaušu kairinājums, galvassāpes, nelabums, reibonis un murgi.

Šķīdinātāju iedarbība var radīt koordinācijas pavājināšanos, kas var novest pie nelaimes gadījumiem, piemēram, kritiena no kāpnēm. Cilvēkiem var zust koncentrēšanās spēja svarīgos un sarežģītos uzdevumos un bīstamās situācijās viņu reakcija var būt pārāk lēna. Iedarbība katram cilvēkam ir savādāka un alkohola lietošana to var padarīt bīstamāku.

Ļoti spēcīga iedarbība var novest bezsamaņā un nāvē, piemēram, kad līmes tiek lietotas nevēdinātā slēgtā telpā. Cita veida iespējamā ietekme uz cilvēku ir atkarīga no tā, kāds šķīdinātājs tiek lietots. Ikkatram, kurš ir bijis pakļauts šķīdinātāja iedarbībai un jūtas slikti, ir jāmeklē mediķu palīdzība.

Piesardzības pasākumi

Iedarbības novēršana

Vispirms apsveriet, vai uz šķīdinātāja bāzes gatavotie materiāli tiešām ir jālieto. Vai tie nevar tikt aizvietoti ar citiem, mazāk bīstamiem materiāliem? Piemēram, ja iespējams, lietojiet uz ūdens bāzes gatavotus produktus, tādi ir plaši pieejami.

Iedarbības kontrole

- Ja tiek lietoti uz šķīdinātāju bāzes gatavoti produkti, nodrošiniet, ka darba telpa tiek labi vēdināta. Atveriet durvis, logus, jumta ailes, utt, lai palielinātu ventilāciju, un pārliecinieties, ka tie visu laiku paliek atvērti. Dažos gadījumos var būt nepieciešama vietējās nosūces ventilācija.
- Ja iespējams, nesmidziniet uz šķīdinātāju bāzes gatavotus produktus, jo šādā veidā gaisā nokļūst daudz vairāk izgarojumu, nekā lietojot otu.
- Glabājiet šķīdinātājus attiecīgi apzīmētos, piemērotos traukos. Lietojiet fasējumus, kur iespējams, lai pēc iespējas samazinātu izgarošanu un izšļakstīšanās iespēju. Uz konteineriem turiet vāciņus, ja vien saturs netiek liets vai smelts vai tamlīdzīgi. Lietojiet noplombētus traukus atkritumiem.
- Ar šķīdinātājiem piesūkušās lupatas izmetiet, iepakotas noslēgtos konteineros.
- Apmāciet strādniekus kā mazināt iedarbību un samazināt izšļakstīšanās iespēju.

Izšlakstīšanās

Izšlakstīšanās var novest pie ļoti kaitīgas iedarbības un paaugstināt ugunsgrēku risku. Šlakatu risku un to, kā tikt ar tām galā, vajadzētu iekļaut risku novērtēšanā pirms darbu uzsākšanas.

Uguns

Daudzi šķīdinātāji ir viegli uzliesmojoši. Jāievēro piesardzības pasākumi, lai novērstu ugunsgrēka un eksplozijas risku. It sevišķi – nesmēķējiet teritorijās, kur lieto šķīdinātājus. Materiālus, kas satur šķīdinātājus, uzglabājiet drošā un labi ventilētā telpā.

Individuālie aizsardzības līdzekļi (IAL)

Ja iedarbību nevar pienācīgi kontrolēt savādākā veidā, strādniekiem jālieto IAL. Viņiem jālieto viens vai vairāki no šiem:

- aizsargājoši virsvalki;
- piemēroti cimdi, kas speciāli izvēlēti darbam ar šķīdinātājiem;
- sejas aizsargus;
- elpceļu aizsargaprīkojumu vietās, kurs ventilācija nenodrošina pietiekamu kontroli.

Pus-maskas respiratori, kas aprīkoti ar atbilstošiem filtriem, daudzos gadījumos var būt piemēroti, bet saspīestā gaisa padeves elpošanas aparāts var būt vajadzīgs vietās, kur šķīdinātāji tiek smidzināti vai strādājot slēgtā telpā. Tiem, kuriem nepieciešams lietot IAL, jābūt atbilstoši apmācītiem to pareizā lietošanā un ierobežojumos. Aprīkojumu uzglabājiet tīrā, sausā vietā, atsevišķi no ķīmikālijām – skapītis būtu piemērots. IAL būtu jāglabā tīru un gatavu valkāšanai.

Higiēna

Labā personiskā higiēna ir ļoti svarīga. Jābūt nodrošinātām mazgāšanas un pārgērbšanās iespējām, un strādniekiem būtu jāmazgā rokas pirms ēšanas, dzeršanas, smēķēšanas un tualetes apmeklēšanas. Ēšanai, dzeršanai un smēķēšanai jānotiek atstatu no darba vietas. Jums nevajadzētu smēķēt vietās, kur tiek lietoti šķīdinātāji – izejot caur cigareti, šķīdinātāji var sadalīties vēl bīstamākās vielās.

Lietas, kas tiek ļoti piesārņotas ar šķīdinātājiem, jāaizvāc vai jānovelk nekavējoties. Virsvalkus un piesārņotu apģērbu vajadzētu izmazgāt, pirms tas atkal tiek valkāts. Iespējams, ka ir nepieciešamas tos vispirms izvēdināt drošā vietā, lai ļautu šķīdinātājiem izgarot. Mazgāšanu vajadzētu veikt profesionāliem mazgātājiem, kuri ir informēti par šķīdinātāju veidu, ar ko apģērbs nosmērēts.

Lai no ādas, notīrītu krāsu vai netīrumus, nevajag lietot šķaidītājus, jo tas ādu var padarīt sausu un iekaisušu. Piemērotiem tīrītājiem, piemēram, ziepēm vai citiem, vajadzētu būt pieejamiem un tos vajadzētu lietot.

Pirmā palīdzība

Ikkatru, kurš varētu būt cietis no šķīdinātāju ietekmes, vajag izvest svaigā gaisā, un sniegt piemērotu pirmo palīdzību. Ļoti notraipītas drēbes vajadzētu novilkt, cik ātri iespējams. Šķīdinātāja šlakatas jānomazgā lielā ūdens daudzumā un visas brūces jāpārklāj ar piemērotu drānu. Šķīdinātāja šlakatas, kas iekļuvušas acīs, vismaz 10 minūtes jāmazgā ar ūdeni, iekams cietušo nogādā slimnīcā.